

قوانین در رابطه با کار کودکان چگونه است؟

افزایش کودکان کار طی سال‌های اخیر نگران‌کننده به نظر می‌رسد و به نوعی این کودکان را باید تهدیدی برای آینده جامعه دانست.

افزایش کودکان کار طی سال‌های اخیر نگران‌کننده به نظر می‌رسد و به نوعی این کودکان را باید تهدیدی برای آینده جامعه دانست.

به گزارش سلامت نیوز، روزنامه قانون نوشت: کودکان کار به‌ویژه کودکانی که در خیابان‌ها به دستفروشی و تکدی‌گری مشغول هستند را همه ما دیده‌ایم. بچه‌هایی که در این سن و سال، کانون خانواده باید بهترین مأمین و مأوی‌شان باشد، در سرما و گرما در خیابان‌ها یا برخی از کارگاه‌ها روز را به شب می‌رسانند و برای پیدا کردن لقمه نانی تمام مصائب کار را باید با وجود نحیف‌شان تحمل کنند. برخی کارشناسان، تعداد زیاد کودکان کار و خیابانی را ناشی از بی‌توجهی مسئولان می‌دانند و در این زمینه معتقدند سال‌ها قبل زمانی که تعداد کمی از کودکان، به کار گمارده می‌شدند به دلیل بی‌توجهی مسئولان و نپرداختن به آن‌ها، مشکل کودکان کار به معضلی بزرگ برای جامعه تبدیل شده است و به همین علت امروز کودکان زیادی در خیابان‌ها مشغول به کار هستند و مسئولان کشور درست زمانی متوجه معضل کار کودکان شدند که دریافتند واقعا نمی‌توانند این مشکل را نادیده بگیرند و در این زمینه باید تصمیماتی را اتخاذ کنند که البته آن زمان هم به جای اقداماتی در جهت کمک به این کودکان و کاهش این معضل، اولین گزینه یعنی جمع‌آوری کودکان خیابانی را اجرایی کردند و بدین منظور کودکانی که در خیابان‌ها به دستفروشی می‌پرداختند را جمع و به مراکز نگهداری منتقل کردند و فکر می‌کردند که با جمع‌آوری کودکان کار، هم چهره شهر زیباتر خواهد شد و هم اینکه با طرحی ضربتی می‌توانند مشکل کودکان کار را ریشه کن کنند. اما غافل از اینکه ریشه کن کردن معضل کودکان کار، به برنامه‌ریزی‌های بلند مدت نیاز دارد و نه طرح‌های کوتاه‌مدت و ضربتی. مصطفی سراج، مدیرکل بهزیستی شهر تهران در مورد طرح جمع‌آوری کودکان گفته بود: سازمان بهزیستی هم با طرح جمع‌آوری کودکان خیابانی به این شکل موافق نیست.

اما براساس آییننامه ساماندهی کودکان کار، سازمان بهزیستی متولی رسیدگی به این کودکان است که باید بعد از جمع‌آوری آن‌ها، مسائل مربوط به حمایت و ساماندهی کودکان و خانواده‌های‌شان را به عهده بگیرد. البته شهریورماه امسال نیز، طرح ضربتی جمع‌آوری متکدیان و کودکان خیابانی در اصفهان آغاز شد که به گفته مدیر پیشگیری و رفع تخلفات شهری شهرداری اصفهان، در این طرح به منظور جلوگیری از بروز تکدی‌گری در این کلانشهر، متکدیان و کودکان خیابانی را تا پایان شهریور جمع‌آوری می‌کنند. این درحالی است که تجربه سال‌های اخیر نشان داده که طرح‌های ضربتی هیچ‌گاه راهکار درستی برای مقابله با معضلات نبوده و به نوعی پاك کردن صورت مساله است و معضل کودکان کار نیازمند بررسی دقیق موضوع توسط کارشناسان و صاحب‌نظران و همچنین درگیر کردن مسئولان سازمان‌ها یا نهادهای متولی است تا در این زمینه بتوانند تصمیمات و راهکارهایی ارائه کنند که در بلندمدت کاهش کودکان کار را در پی داشته باشد.

فقر، اصلی‌ترین عامل پیدایش کودکان خیابانی

اما دلیل اصلی افزایش کودکان کار و خیابانی چیست؟ بزرگ‌ترین مشکل و اصلی‌ترین عامل کار کودکان، فقر یا در برخی موارد نیز اعتیاد والدین آن‌هاست. که البته دلایل مختلفی برای کار کودکان وجود دارد از جمله عدم حضور پدر در خانواده یا بیماری وی یا نداشتن سرپرست، یا اینکه در برخی از موارد نیز به دلیل اینکه والدین‌شان در زندان هستند و غیره این کودکان مجبورند که کودکی‌شان را صرف کسب درآمد و تامین مخارج زندگی خود و والدین‌شان کنند.

بابام مریضه و مخارج درمانش زیاده

آتنا یکی از دخترانی است که همه روزه در ورودی مترو روی تکه‌مقوایی بساط کوچکی پهن کرده و گل، دستمال کاغذی و چسب زخم می‌فروشد. وقتی از او که نه سال دارد دلیل کارکردنش را می‌پرسیم، در جواب می‌گوید: «پدرم مریضه و نمی‌تونه کار کنه. مامانم کار می‌کنه اما باید برای بابام دارو بخره آخه داروهای بابام خیلی گرونه. برای همین من و خواهرم باید کار کنیم تا بتونیم به مامانم کمک کنیم و بتونیم خودمون هم درس بخونیم». پس می‌توان گفت اولین گام برای کاهش کودکان کار، کاهش فقر در

جامعه است. خانواده‌ای که به لحاظ اقتصادی توان ضعیفی دارد و نمی‌تواند مخارج خانواده را تامین کند، مجبور است که کودک خود را به کار گمارد. هرچند که با توجه به پیشینه فرهنگی ما برخی از خانواده‌ها تمایل زیادی ندارند که کودکشان تحصیل را رها کرده و برای کمک به خانواده مشغول به کار شود. اما در بسیاری از موارد به اجبار به این کار تن می‌دهند. پس باید گفت اولین گام برای کاهش کودکان کار، می‌تواند کمک به خانواده‌های این کودکان باشد.

رضا که هر روز سر چهارراه گل می‌فروشد، 10 سال دارد و پسری زیبا با چشمانی روشن و پوستی گندمگون است. وقتی از او دلیل کارکردنش را می‌پرسم اول از جواب دادن طفره می‌رود اما پس از اینکه مطمئن شد که از طرف سازمان بهزیستی نیستیم می‌گوید: «پدرم فوت کرده. ما چهارتا بچه هستیم که من از همه بزرگ‌تر هستم. پس باید کار کنم تا بتوانم به مادرم کمک کنم».

اما در این میان بسیاری از کودکان کار، فرزندان مهاجرانی هستند که طی این سال‌ها به دلیل عدم نظارت بر مرزها وارد کشور شدند. به عبارت دیگر بسیاری از کودکانی که سرچهارراه‌ها دستفروشی می‌کنند، مهاجران افغانی، پاکستانی یا عراقی هستند. که این افراد باعث بالا رفتن آمار کودکان شده‌اند.

کودکان کار فقط کودکان خیابانی نیستند

اما نکته مهم این است که کودکان کار فقط کودکانی نیستند که در خیابان‌ها دستفروشی می‌کنند بلکه بسیاری از آنان در کارگاه‌ها و در برخی از مشاغلی که به هیچ‌وجه متناسب با سن آن‌ها نیست، مشغول به کار هستند. به این ترتیب باید گفت کودکانی که در خیابان کار می‌کنند هرچند چهره شهر را زشت و نازیبا می‌کنند اما قابل رویت هستند و می‌توان آن‌ها را دید. اما کودکانی که در کارگاه‌های زیر زمینی مشغول فعالیت هستند، هرگز دیده نمی‌شوند و درآمارها هم به حساب نمی‌آیند اما نباید فراموش کنیم که کودکانی که در کارگاه‌ها به کار گرفته می‌شوند، بیشتر مورد استثمار و بهره‌کشی قرار می‌گیرند و هیچ نظارتی هم بر کار این کودکان در این کارگاه‌ها اعمال نمی‌شود و حتی در بهترین حالت و زمانی که بازرسی برای سرکشی از کارگاه مراجعه می‌کند، صاحب کارگاه این کودک را به خارج کارگاه می‌فرستد تا از نگاه بازرس به دور باشد.

این در حالی است که هرچه تعداد بیشتری از کودکان وارد بازار کار شوند، ممکن است در آینده کشور با کمبود نیروهای متخصص در بخش‌های مختلف اقتصادی و بخش‌های مختلف روبرو شود به نحوی که فاصله گرفتن کودکان از تحصیل و مدرسه می‌تواند اثرات مخربی بر آینده آنان و در نتیجه کشور داشته باشد. زیرا کودکی که در این سن باید فقط مشغول به تحصیل و آموزش باشد، به‌واسطه کسب درآمد از آموزش و تحصیل باز می‌ماند و در آینده نیز نمی‌تواند به عنوان فردی متخصص به جامعه خدمت کند. این درحالی است که کشور ما سال‌هاست که سعی دارد با مشکل بی‌سوادی مبارزه و آن را ریشه کن کند و پدیده کار کودک مانعی بزرگ بر سر ریشه‌کن کردن بی‌سوادی در کشور خواهد بود.

اما قوانین در رابطه با کار کودکان چگونه است؟

باید گفت افزایش پدیده و معضل کار کودکان در حالی افزایش یافته است که طبق کنوانسیون حقوق کودک که کشور ما نیز به این کنوانسیون پیوسته است، افراد باید از سن ۱۸ سال به بالا به کار مشغول شوند، مگر در کارهای سبک‌تر.

با نگاهی به قوانین داخلی نیز متوجه می‌شویم مطابق قانون کار کشور ما، سنین ۱۵ و ۱۸ سال برای کار کودکان در نظر گرفته شده است. یعنی در حقوق داخلی ما برای کار کودکان دو نوع شرط در نظر گرفته شده است: اولاً در مشاغل عمومی، دولتی یا نظامی با توجه به قانون مدیریت خدمات کشوری و استخدامی خاص نیروهای مسلح، سن کار افراد باید بالای ۲۰ تا ۲۵ سال باشد و همین موضوع باعث شده تا تخلفی در این بخش صورت نگیرد و کودکان از چرخه به‌کارگیری در این مشاغل خارج شوند. ثانیاً در مشاغل خصوصی وضع به این منوال نیست و افراد در سنین ۱۵ و ۱۸ سال می‌توانند در مشاغل خصوص مشغول به کار شوند. در ماده ۷۹ قانون کار مقرر شده است: به کار گماردن افراد کمتر از ۱۵ سال تمام ممنوع است. بنابراین اگر فردی کودک زیر ۱۵ سال را به کار گمارد، مجازات خواهد شد. اما کار نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال با اعمال شرایطی مجاز شده است.

کاهش کودکان کار در برنامه ششم توسعه

در این زمینه عضو کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس با اشاره به افزایش پدیده کار کودکان در سال‌های اخیر، به خانه ملت می‌گوید: این دسته از کودکان باید همانند افراد دیگر از تمام حقوق کودکان در تحصیل و فعالیت‌های دیگر بهره‌مند باشند که متأسفانه محروم هستند. از این‌رو بر مبنای تأکیدات مقام رهبری و گزارش‌های مربوطه، مقرر شده که اقدامات ویژه‌ای از سوی همه دستگاه‌ها و مسئولان انجام شود. بر همین اساس نمایندگان مجلس مصوبه‌ای را در برنامه ششم به موضوع کاهش کودکان کار اختصاص دادند.

محمد علی پورمختار در رابطه با مصوبه مجلس مبنی بر کاهش 25 درصدی جمعیت کودکان کار تا پایان برنامه ششم، گفت: یکی از مشکلات و معضلات جدی اجتماعی امروز، فعالیت کودکان کار در سطح خیابان‌ها است که به ظاهر مشغول به کار هستند اما در اصل به دنبال تکدی‌گری بوده و در بخش‌های دیگر نیز توسط برخی افراد به اجبار به عنوان کارگر به کار گرفته می‌شوند. وی با بیان اینکه کاهش آمار کودکان کار نیازمند تلاش و جدیت مسئولان ذی‌ربط است، تصریح کرد: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در خصوص کاهش تعداد کودکان کار مسئولیت اصلی را برعهده دارد و با برنامه‌ریزی‌های لازم باید تا پایان برنامه ششم به میزان 25 درصد آسیب‌های اجتماعی کاهش پیدا کند؛ هرچند که به نسبت نگرانی‌های جدی موجود در جامعه، 25 درصد عدد بزرگی نیست و کاهش سالی پنج درصد شاید خیلی در حوزه‌های مختلف جامعه تاثیرگذار نباشد. عضو کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس با بیان اینکه وظیفه جدی مجلس نظارت بر اجرای قانون است، افزود: مجلس پس از تصویب قطعی برنامه ششم توسعه و تایید شورای نگهبان، باید برنامه‌ای دقیق و جدی در جهت نظارت صحیح اجرای مواد قانون برنامه ششم اتخاذ کند. بنابراین اگر نظارت قوای سه‌گانه دقیق باشد، به طور حتم شاهد اجرا و اثرات مفید برنامه خواهیم بود.

کار به جاي تحصیل

بر اساس این گزارش باید گفت در برخی از موارد این کودکان به واسطه نداشتن خانواده اسپر باندهایی هستند که باید و باید برای زنده ماندن خود تکدی‌گری، دستفروشی و در بسیاری از موارد نیز به واسطه کارهای خلاف مانند کیف‌قاپی، سرقت و... درآمد کسب کنند. به عبارت دیگر این کودکان به جاي آموزش تحصیل، تحت آموزش کارهای خلاف و برخی از جرایم قرار می‌گیرند و در آینده نیز به مجرمانی حرفه‌ای تبدیل خواهند شد. حال با توجه به اینکه در برنامه ششم توسعه، دولت نیم‌نگاهی نیز به این کودکان داشته است، امیدواریم این مصوبه نیز مانند طرح‌ها و آییننامه‌ها و بسیاری از موارد قبلی فقط در حد آییننامه و طرح روی کاغذ باقی نماند و با اجرای درست، هرگز شاهد کار کودکان نباشیم.